

De grote hoop

Iedere organisatievorm van het maatschappelijke leven moet zich waarmaken, want op den duur is zijn bestaan afhankelijk van de publieke oordeelsvorming. Dat geldt ook voor de grote onderneming, hoewel deze instelling veel macht wordt toegedicht. Indien de algemene opinie op een duidelijke wijze zou doorslaan in negatieve zin, dan zou op den duur de ondernemingsgewijze produktie niet kunnen worden gehandhaafd.

Het is daarom van belang stil te staan bij de wijze, waarop de jaarverslagen van de drie grote banken en Philips onlangs in het (televisie)nieuws zijn verschenen. De berichtgeving richtte zich op de hoogte van de winst, die te zamen ongeveer anderhalf miljard gulden bedroeg. Dit winstbedrag werd gecontrasteerd met het teruglopend aantal arbeidsplaatsen bij deze ondernemingen in Nederland.

Voor de gemiddelde Nederlander, die winst opvat als geld dat de ondernemer overhoudt, is dergelijk nieuws in een tijd van bezinning en herstructurering niet begrijpelijk. De kans is aanwezig, dat hij de (verkeerde) conclusie trekt, dat handhaving van de levensstandaard mogelijk is door iedere werknemer wat te geven van de „grote hoop”, die zichtbaar is geworden. Het sluit aan bij de ideevorming van het volk, die bijvoorbeeld blijkt uit een gezegde, zoals „het geeft niet, het is toch van de grote hoop”. Bovendien ziet de werknemer niet langer de zin van bezuiniging. Immers, het bewijs lijkt geleverd, dat winst niet tot meer werk behoeft te leiden.

Deze verbreiding van ideeën, die tegengesteld zijn aan het standpunt van de ondernemers, wijst erop, dat de verslaglegging van de grote ondernemingen te kort is geschoten. Als zij rekenschap afleggen van hun activiteiten d.m.v. jaarverslagen, richten zij zich waarschijnlijk te veel op de kapitaalverschaffers. De groep van belanghebbers is echter aanzienlijk uitgebreid door economische en politieke ontwikkelingen, terwijl de winst, of men het leuk vindt of niet, allang niet meer geldt als de enige maatstaf, die kan worden aangelegd.

In dit verband zij erop gewezen, dat de onderneming niet vergelijkbaar is met een individuele beslisser, die de beschikbare middelen zo aanwendt, dat hij gegeven de doelen, die zijn gesteld, een maximaal resultaat bereikt. Een belangrijke taak van de onderneming als organisatievorm ligt juist in het stellen van de doelen. In overeenstemming met de mogelijkheden c.q. verwachtingen betreffende de mogelijkheden tracht zij de voornemens van groepen (eventueel individuen) op elkaar af te stemmen. Door overname, langlopende contracten of internalisering van markten wordt een ruimte geschapen, die de planning van activiteiten mogelijk maakt. Anders gezegd, er worden delen van allerlei markten soms tijdelijk, soms definitief uitgeschakeld, zodat ten opzichte van het economisch verkeer een zekere zelfstandigheid kan worden bereikt en de onderneming zich binnen bepaalde limieten kan onttrekken aan de marktwerking.

De onderneming en de markt zijn dus vergelijkbare organisatievormen. Immers, zij geven beide de mogelijkheid tot coördinatie van activiteiten. Een in het oog lopend verschil is, dat op de markt ex post een balans tussen gevraagde en aangeboden hoeveelheid ontstaat, zodat niets achterblijft, terwijl in de onderneming wordt gestreefd naar een zo hoog mogelijke restpost, nl. het overschot van de baten over de kosten.

De verslaglegging is te veel op dat surplus gericht. Beter zou zijn een beknopt beeld te geven van de afstemming van de activiteiten, die heeft plaatsgevonden. Het winstcijfer zou moeten worden bezien in samenhang met prijs- en hoeveelheidsbewegingen van intermediaire en finale produkten, de ontwikkeling van de loonpost en de rentelast, mogelijk ook de kosten ter bestrijding van vervuiling en overlast. Bovendien zou bij de winstverdeling moeten worden uiteengezet hoe de continuïteit van de activiteiten wordt gewaarborgd. Kortom, er dient te worden aangegeven hoe de functies die van de

markt zijn overgenomen, worden vervuld.

Juist aan grote banken en een bedrijf als Philips moeten hoge eisen worden gesteld, omdat zij centraal staan in de herstructurering van het bedrijfsleven. In een gemengd stelsel, als het onze, valt een groot deel van de herstructurering buiten het gezichtsveld van de overheid. De aanpassingen, die bij Philips zijn doorgevoerd „op zoek naar nieuwe evenwichten” zijn in termen van werkgelegenheid niet te verwaarlozen. De invloed van de banken op herstructurering en innovatie is ook belangrijk. Reeds Schumpeter heeft onder de aandacht gebracht, dat het bankwezen de doorslag geeft bij beslissingen over het toekomstige beloop van economische ontwikkelingen.

In het huidige economische systeem is een deel van die taak naar de overheid geschoven. Zowel de overheid als grote bedrijven en banken zijn in de weer om via herstructurering en vernieuwingsprocessen verhoudingen te vinden die weer werkbaar zullen zijn. De grote vraag in onze orde houdt in, hoe deze inspanningen op elkaar worden afgestemd, hoe overheid en bedrijfsleven in samenwerking een weg uit de huidige problematiek weten te vinden.

Het management van grote ondernemingen, dat segmenten van zowel nationale, als internationale markten beheert, zal rekening dienen te houden met de publieke opinie. Dat houdt in, dat wordt gepoogd aanknopingspunten voor het overheidsbeleid te verschaffen en een aanduiding te geven van de bijdrage, die wordt geleverd aan het herstel van 's lands economie. Als de ondernemingswereld daarin niet slaagt, zal het maatschappelijk bestel nog instabieler worden dan het nu reeds is. De kans is dan niet denkbeeldig, dat de mythe van de grote hoop ons voert naar een hopeloze situatie.

PH Admiraal